

SLOVENE NIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za vse leto 60 Din.

Posamezne številke 1.50 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 30. novembra 1934.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.

Poštnočekovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Dr. J. Ri.

Slovenska kulturna propaganda

(Konec.)

III.

Organizacija.

Noben resen narod nima svojih duhovnih ustvaritev le sam zase. Res popolna duhovna dela pa tudi zaslužijo, da gredo med svet in da postanejo last vseh narodov, da postanejo nadnarodna lastnina. Posebno pa je treba majhnim narodom, da spravijo kar največ svojih kulturnih ustvaritev med večje narode, da s tem zadobe tem večjo pravico do samostojnega življenja in tako do svobode, ker pomagajo soustvarjati mednarodno kulturo. Ustvarjevalci kulturnih dobrin med majhnimi narodi imajo pa sami največji interes, da postanejo njih dela mednarodna. Tudi slovenski pisatelji lahko postane evropski in njegovi spisi del svetovne književnosti, če ga bero v prevodih Nemci in Čehi, Francozi in Poljaki, Italijani in drugi. Na tak način dobi slovenski kulturni delavec prostor pod tistim soncem kot kulturni delavec velikega naroda, ki piše in govori desetina milijonov.

Razširjenje domačih ustvaritev med druge večje narode daje pogon za rast in razvitok domačega ustvarjanja. Če bi iskali med svetom dela slovenskih književnikov, tako kot iščejo na pr. dela danske ali pa švedske literature, bi slovenska knjiga drugače redila svoje očete kot jih dandanes.

Nam gre zaenkrat predvsem za propagando slovenske književnosti, ker je te vrste propagande najmanj in je najbolj zanemarjena. Kar je bilo dosedaj storjenega, je bilo narejenega čisto slučajno in brez načrta. Res je, da nimamo posebne velike izbere knjig, ki bi bile po vsebini res svetovljanske, imamo pa že med književnostjo izza 70 let preteklega stoletja stvari, ki so bitno slovenske in so ogledalo našega življenja. V času realizma in naturalizma in novejšje literature, je pa izbira še dosti večja. Tudi v vezani besedi je gradiva, ki bi bilo sposobno za pot med svet, za precej zvezkov. Ne gre za to, da bi izdajali v prevodih vsa dela kakega pisatelja, lahko bi sestavljali zbirke več avtorjev. Da nimamo »sodobnih« stvari v amerikanškem slogu je res, je pa tudi resnica, da se zadnje čase nagiba okus bralcev marsikje že proč od senzacijskega beriva in išče zopet treznejših in mirnejših stvari.

Janez Kocmur:

Nekaj spominov

(Nadaljevanje.)

Lampe se je lotil dela z vso vnemo. Ni bil eden tistih, ki se samo košatijo v žaru danega jim naslova, delajo pa nič; položaju, ki ga je zavzel, je šele on dal pravi pomen in sijaj s svojim delom. Dosti je bilo postavljenih samo ko lutke, da so s svojim širokim hrbtom maskirali praznino, on pa je izpolnil svoje mesto popolnoma. Deželni glavar je bil sicer Susteršič, dejanska osrednja točka v deželni dvorec pa je bil Lampe. Kreku je bil deželni dvorec pretesen; radi dobljene bitke je pa tudi lahko prepustil delo drugim. Lampe je bil stavljen pred težko nalogo: kmečki domovi, živinoreja, pašniki in njive, gozdovi in planine, ceste in vode, vse je klicalo po krepkih rokah. Lažje je pisariti članke, razvijati na shodih misli, dajati iniciative in razgibavati ljudske množice, težje pa dati idejam življenje. Zato se je Lampe umaknil v delavnico, študiral je in proučeval predloge, sprejemal nasvete, snoval načrte in dajal smernice. Vrata je pustil odprta, da je mogel vsakdo k njemu; bil je dostopen tudi za mnenja z nasprotni strani. Nenavadno bister je presojal vse samostojno in nesebično; ni si lastil avtorstva stvarim, ki niso bile njegove. Referatov ni podpisoval na slepo; vsako stvar je proučil od ošnove. Gotovo da je imel tudi mentorje, zlasti tam, kjer je treba posebnega

Gre pa pri vseh takih izdajah vselej za pravi način, kako so izdaje prirejene. Pravilen in učinkovit sestav v zbirkah krajših pripovednih spisov napravi knjigo razumljivo prav kot daje pravi okvir sliki večji poudarek.

Treba bi pa bilo skrbeti za to, da izda prevode prava založba in da se prevodi v resnici razširijo med narodom, kateremu so namenjeni. Ne kak zakoten založnik in tudi ne kak založnik, ki izdaja iz načela le književne redkosti — ampak založnik, ki izdaja ljudske knjige, ki gredo med ljudi v velikem številu in v desetisočih izvodov, je pravi mož za tako stvar. Nemška Reclamova »Universalbibliothek« v Leipzigu je na pr. tako podjetje.

Gotovo so najboljša kulturna propaganda med tuji duhovne ustvaritve kakega naroda same in so za to prevodi dobrih knjig vse kaj drugega, kot pa samo poročila o kulturnih delih naroda.

Potrebni pa so gotovo tudi essayji o slovenskih duhovnih ustvaritvah in so taki informativni sestavki v revijah drugih narodov važni za slovensko kulturno propagando, čeprav jih bere le bolj omejen krog tujih razumnikov. Predvsem spadajo taka poročila v velika tujezemeljska znanstvena glasila, iz katerih izčepajo tuji znanstveniki, če iščejo podatkov o drugih narodih.

Osebnosti slovenskih kulturnih delavcev z kulturnimi delavci drugih narodov so prav tako važni.

Doslej ni bila propaganda slovenskih kulturnih ustvaritev prav nič organizirana. Treba je, da se stvari poprime kaka slovenska kulturna ustanova ter se pri nji osredotoči vse delo. Gotovo bo našla ustanova, ki razpolaga z vsaj nekaj tavnimi sredstvi, lažje pot do tujih velikih založb in revij, kot pa posameznik in to tudi že zaradi svojega imena

Tragedija naših koroških rojakov

Pred kratkem so bili imenovani člani državnih in deželnih stanovskih zastopstev avstrijske republike. Bridka razočaranja so prinesla koroškim Slovencem ta imenovanje. Ostali so brez zastopnikov v osrednjih organih stanovske države, ostali

samega. Zdi se nam, da bi bila poklicana za ta namen pri nas edino »Slovenska Matica«.

»Slovenska Matica« naj bi ustanovila poseben odsek za slovensko kulturno, predvsem slovensko književno propagando v tujini. Ta odsek, v katerem naj bi bilo razen književnikov tudi več književnih zgodovinarjev in pa še nekaj ljudi, ki poznajo razmere na tujih književnih trgih in imajo zveze z tujezemeljskimi založbami, naj bi sestavil poseben načrt, katera slovenska dela naj bi se prevedla v tuje jezike, poiskal naj bi prevajalce in založnike v tujini — vse to pod firmo »Slovenske Matic«.

Ta propagandni odsek naj bi imel v evidenci tudi vsa podjetja v tujini, ki izdajajo ali nameravajo izdajati naučne besednjake in leksikone, v katerih so poročila o tujih narodih. To pa za to, da bi o Slovincih prinašali ti leksikoni pravilne podatke, ne pa take kot jih omenja in upravičeno kritizira v zadnji številki »Sodobnosti« dr. Glonar in ki sta jih prinesla najnovejši »Brockhaus« in pa češki »Slovník naučný«, ki ga izdaja Otto v Pragi.

Če bi bila slovenska kulturna propaganda organizirana, bi najbrž ne mogel iziti tak članek v francoski »Les nouvelles littéraires« kot ga je napisal Ivo Barbitch in smo ga posneli v prejšnji številki »Slovenije«. Tudi tak sestavek kot ga je napisal v vodilni slavistični reviji Nemčije v »Slawische Rundschau« l. 1929 VI. Dvornikovič in v katerem zahteva, da se slovenski jezik odpravi, bi bili nemogoči. Nemogoči bi bili tudi članki kot je bil sestavek Hansa Stögerja v odlični nemški znanstveni reviji »Geopolitik« meseca novembra t. l. in v katerem stoji, da so Maribor, Celje in Ptuj nemška mesta in da je tudi Kranjska bila nemška dežela. Pa tudi različni Zuboviči, Petri Skoki, Petri Bulati, Skariči in cela vrsta drugih, ki izbrisujejo slovenski jezik in slovensko kulturo, bi postali nemogoči. Današnji dan je organizirana slovenska kulturna propaganda bolj potrebna kot je bila kedaj prej.

znanja; ali da ni bil tak, kakršen je bil, bi ostala marsikatera luč samo brleča leščerba.

Mnoge zamisli je imel že od doma kot otrok. Oče mu je bil mali podeželski uradnik — vodja zemljiške matice — in mu je ostalo marsikaj v spominu iz razgovorov o kmečkih tegobah. Iz teh in iz vtiskov iz mladih let je črpal pozneje mnogo. Šibkost in telesna hiba — desno nogo je imel pohabljeno in krajšo — ga je ovirala, da bi se bil mnogo družil s svojimi vrstniki. Na dom ga je priklepala tudi strogost staršev. Pogrezal se je v se že v prvi mladosti.

Skoraj edino razvedrilo so mu bile knjige in glasovir. V ožji stik z ljudstvom je prišel šele v poznejših letih; odtod njegova zapetost, ki radi nje med njim in njegovo okolico ni bilo nikoli tiste domačnosti, kakor pri krepkem učiteljskem sinu Kreku. Nekoliko bolj razgibal se je šele v semenišču. Pohabljenec, posebno otroci, imajo nenavaden dar opazovanja; mnogih se loti zato neka zagrenjenost, da gledajo nezaupno na vse zunaj svojega ožjega kroga. Pri Lampetu tega ni bilo opaziti, čeprav se je večkrat zdelo, da je tak. Ogabno je bilo slišati v letih njegovega javnega delovanja očitke, sprožene nanj iz onemogle jeze celo z najvišjih mest v nasprotnem taboru, češ: Konjsko nogo ima, zaznamovan je s Kajnovim znamenjem. Osebnost se mu ni moglo očitati ničesar. Imel sem ponovno priliko, opazovati ga na njegovem domu, kamor je zahajal že kot stolni vikar vsako nedeljo popoldan na obisk k svojim staršem. Veder, a

resen; tudi na ustnih očeta in matere le redko kak zaskrbljen nasmeh.

Po vzgoji je imel bolj čut za umetnost; a v semenišču se je navzel duha Mahničarja in škofa Jegličarja, ki ga ni zapustil nikoli. Ofenzivna udarnost mu je bila od Kreka. Viden odraz teh lastnosti je njegova zelotska kritika Cankarjevih spisov v »Dom in Svetu«, ki jih je odklanjal. Zgled Krekov ga je potegnil, kakor drja Aleša Ušeničnika, drja Jožeta Debeveca in še nekatere, da je tupatam nastopil kot predavatelj, pa tudi na manjših delavskih zborovanjih. Ali radi svoje enostranske vzgoje in še dokajšnje blaginje, v kateri je bil zrastel, je bil preveč odmaknjen od resničnega življenja, da ni imel tistega smisla za velika socialna vprašanja kakor Krek. Težko da je v tistih časih razen Kreka in Ušeničnika jemal še kdo v roke spise Marxa in Engelsa, čeprav sta jih tudi onadva brala s predsojki bogoslovca. Ves v bojni mež se je vrgel Lampe šele, ko so bili razpostavljeni topovi, razporejena pehota in je signal oznanjal že drugi generalni naskok na naprednjakarski tabor. Trenutek je zahteval slehernega moža. Njemu je bilo poverjeno vodstvo tehnične vojske; skrbeti je imel za prehrano in municijo. Storil je pa več: kot glasbeno nadarjen je skrbel, da so bobneči ogenj spremljali akordi veselih koračnic.

Na javni oder je stopil razmeroma še mlad. Iz izkušenj je črpal potrebne nauke za sedanjost in bodočnost; razvil se je v borca prvega reda. Tako je vzrastel ves iz samega sebe; vso avtoriteto, ki

ta manjšina stala pod varstvom mednarodne pogodbe, kakor da bi naravne pravice vsakega naroda za to državo, ki hoče biti krščanska, sploh ne obstajale. To delajo Nemci, ki imajo toliko svojih narodnih manjšin po raznih državah in tako glasno obtožujejo države, ki tem manjšinam niso dovolj naklonjene! Ne zabimo, da so Slovenci pred nekoliko več kot sto leti še tvorili skoraj polovico vseh prebivalcev Koroške. Tragična zares je usoda koroške veje našega naroda in kar priznajmo, da vse premalo čutimo njih trpljenje kot svoje in se vse premalo zavedamo svojih obvez nasproti njim, ki nam jih nalaga zgodovinska krivda, da so ostali izven mej naše države. Vendar nima pomena tati, pač pa je potrebno in koristno, da se ob takih udarcih in dejstvih zamislimo in usmerimo svoj pogled v bodočnost, da premišljujemo, če je bila naša in če je bila slovenska koroška politika vedno smotrna in prava. Danes si morajo biti koroški Slovenci z nami svesti, da si ne smejo obetati Slovenci od nobenega režima v Avstriji lepših časov, ali nosi potem liberalno, krščansko-socialno, nacionalistično ali socialdemokratsko firmo, da jih diktatura še bolj utesnjuje v političnem uveljavljanju kakor demokracija, da si smejo obetati rešitve le od popolnega preobrata v miselnosti vladajočih narodov, ki bo moral priti, če nočemo, da se Evropa zruši v medsebojnem klanju narodov. Eno označuje in je vedno označevalo vso nemško politiko nasproti Slovincem: to je hinavščina, zoprna hinavščina, ki ni imela nikdar poguma, brutalno priznati, kaj je njen zadnji namen, ki se je vedno zvižala, izgovarjala, ter olepševala svoje početje. V ta namen ji je služil pokrajinski koroški patriotizem, v ta namen so si izmislili posebno koroško narodnost za Slovence, v ta namen so podpirali odpadništvo in demoralizirali slovensko ljudstvo.

Vedno so se delali Nemci krotke, nedolžne, pravične. Hinavščino so uganjali skozi vso dobo narodnih bojev v Avstriji, hinavščino so uganjali vsi režimi. Tej hinavski politiki so udinjali znanost (Wutte, Lesjak), literaturo (Perkonig), publicistiko (Schleichbauer) in deloma tudi duhovniške kroge. (Glej zadnje izključitve slovenskih dijakov iz celovškega marijanišča!) Spominjamo se v polpretekli dobi pogajanj za kulturno avtonomijo. Nič kot preračunana hinavščina! Niti v sanjah niso imeli Nemci namena, dati Slovincem kakne resne koncesije, ki bi jim ustvarile pogoje za samostojno kulturno izživljanje. Vse je bilo namenjeno za slepljenje tujine. (Berite Scheichelbauerjevo polemiko z dr. Besednjakom v »Nation und Staat«!) Nasproti tem dejstvom je prav in je zadnji čas, da se koroški Slovenci in njih voditelji otrsejo zadnjih iluzij v političnem pogledu in izvajajo pravilne zaključke iz preočitnih dejstev. Slovenskega koroškega manjšinskega vprašanja ne bodo rešili sedanji avstrijski mogočniki ne ene ne druge baže, vendar zaradi tega ni vzroka za obupavanje. Slovensko manjšinsko vprašanje v Avstriji je del srednjeevropskega manjšinskega vprašanja in se bo moralo nekoč rešiti v pozitivnem zmislu. (Ne zabimo, da imajo tudi Nemci svoje manjšine.) Vendar pri tem ne smemo pozabiti preproste, a odločilne resnice: Brez žrtve, brez napora, brez borbe in dela nas naide tudi najugodnejši čas nepripravljen. Najsi je na videz položaj še tako obupen, če ne klonemo, če se ne udamo, bo nekoč bila naša ura. Sicer nikdar! Mnogo si moramo v tem oziru očitati vsi Slovenci in tudi slovenska koroška politika ni brez greha. Prav je, da si to sedaj priznamo, in priznamo, da je bila ta politika

jo je užival, si je priboril popolnoma sam. So namreč ljudje, ki pomenijo nekaj le, dokler se oslanjajo na tuje berglje, zavzemajoči položaj, v katerem so bili posajeni v sili razmer. A brž ko se takim izpodmakne stolec, jim zmanjka tal, da jim ostane le še zagrenjenost s povešenim nosom. Zato še ni vojščak, kdor si opaše meč in povezne šlem na glavo; če bi odločali samo jeziki, bi Slovenci lahko posojali mnogim narodom. Ničla sama za sebe ne pomeni nič; postavljena pred druge številke, pa zmanjša še vrednost teh. Lampeta so nasprotniki zasmehljivo nazivali za »malega Napoleona«; ali on bi bil lahko po pravici rekel: »Petdeset tisoč mož in jaz je sto tisoč mož...« Kajti bil je številka pred mnogimi ničlami.

Kjer ni nič, ni nič; kdor zna pa tako rekoč celo iz nič nekaj ustvariti, je genij. Lampe res da ni ustvarjal iz nič, znal je pa poiskati. In ta njegova iznajdljivost je bila glavni vzrok vseh sovražnosti v nasprotnem taboru zoper njega. Ne toliko strah pred srednjeveško temo, ne skrb za napredek in svobodo, kakor strah pred navalom dotodaj brezpravnih ljudskih množic ter skrb za politično in gospodarsko premoč. Če bi bilo tedanjemu naprednjaštvu res za svobodo in napredek, bi bilo kaj ustvarilo; tako pa ne izkazuje vse njegovo udejstvovanje v tem pogledu ničesar pozitivnega. Tu ne mislim na tisto visoko politiko, ki se jej je dajala smer v dunajskem parlamentu, ampak na delo doma med ljudstvom. Socialno demokratični list »Delavec« na pr. je dr. Ivan Tavčar vrgel iz »Narodne tiskarne«, češ, da je »zoper vero in cerkev«; ker na vsem Slovenskem ni dobil strehe, se je moral preseliti v Zagreb, odtod radi Khuen Hedervaryjevega terorja na Dunaj, za tem v Trst itd.

dotokrat preveč naivno zaupljiva, premalo borbena in premočrtna. Vedno so se našli zastopniki koroških Slovencev, ki so zagovarjali čim tesnejšo naslonitev slovenske politike na nemško krščansko socialno do same združitve. Vse preveč so si obetali od te zveze. Vedno je pri tem obstajala nevarnost, da svoje vrste s kompromisarstvo politiko begamo. Za vsako manjšinsko politiko je prvo načelo: lastne vrste držati sklenjene, strnjene, zavedne, borbene, nepopustljive. Vsako beganje lastnih vrst z nejasnimi gesli, taktiko, ki je za preprostega človeka nerazumljiva, je nevarna reč. Vse to ne govori proti realni politiki. Realna politika je pri vsem računanju z dejstvi in položajem lahko dosledna in načelna. Mar politika naših Nemcev v Jugoslaviji ni realna? Pasivnost je gotovo največje zlo v političnem življenju. Politika je lahko revolucionarna ali legalna. Na prvo možnost gotovo noben koroški Slovenec ne misli. Povsem v redu je torej, če se postavijo koroški Slovenci na lojalno stališče nasproti državi. Ko branijo samostojnost Avstrije, služijo tudi lastnim narodnim interesom. Le zamislimo se nekoliko v bodoči razvoj! Stojčica na legalnih tleh, se bo torej slovenska manjšina posluževala vseh zakonitih sredstev in možnosti za svoje politično uveljavljanje. Če danes ni druge politične stranke kot domovinska fronta, če ni druge možnosti legalnega uveljavljanja, je povsem naravno, da slovenska manjšina v njej sodeluje. A

—vek. Za popolno gimnazijo v Murški Soboti

Kogarkoli je kdaj zaneslo življenje v Slovensko Krajino, zlasti pa v njeno kulturno središče Murško Sobotu, se je moral začuditi, da ta velika obrobna slovenska pokrajina še nima popolne gimnazije.

O pomenu srednjega šolstva za vzgojo izobraženstva v vsakem narodu, pa tudi za kulturni in gospodarski dvig posameznih pokrajin si je danes vsakdo na jasnem. Vsi vemo, da je brez izobraženstva vsak razvoj nemogoč. Še važnejše pa je srednje šolstvo v obmejni deželi, ki je bila stoletja ločena od narodnega telesa in kjer je kulturni in politični vpliv sosednjega naroda zaradi izročila, pa tudi iredente še danes nevaren. Zato je tem večja dožnost države, da ustvari v taki pokrajini vse pogoje za nemoten kulturni in gospodarski razvoj. Prav v tem pa so naše oblasti največ grešile v Slovenski Krajini. In tako se ne smemo čuditi, če razmere tako v narodnem, kakor tudi gospodarskem pogledu v Slovenski Krajini niti malo niso takšne, kakršnih bi si želeli, in kakršne bi mogle in morale biti.

Prekmursko ljudstvo je delavno, toda revno, da si mora iskati kruha z izseljevanjem ali pa sezonskim delom po vsem svetu. Slovenska Krajina ni bogata na naravnih dobrinah, toda ob drugačnih prilikah bi se mogla s smotrnim gospodarstvom in podrobnim kulturnim delom vendar lepo razvijati. Zlasti pa ji manjka mladih, domačih izobražencev, ki dobro poznajo domače potrebe in resnično čutijo z ljudstvom, iz katerega so izšli. Te pa more dati le srednja šola. Količnega pomena je izobražena mladina, dokazuje najbolj »Klub prekmurskih akademikov«, ki je, dasi maloštevilen, opozoril slovensko javnost že na toliko važnih vprašanj Slovenske Krajine, obenem pa tudi že sam na kulturnem polju krepko zadal prve brazde smotrne in resnega dela.

Že samo navedena dejstva pričajo, da je popolna slovenska gimnazija v Murški Soboti ne samo upravičena, temveč tudi nujno potrebna.

Toda dandanes taki dokazi kaj malo veljajo. Zato navajam še druga dokazila, katera so zbrali prekmurski akademiki, da bi dokazali slovenski javnosti, predvsem pa osrednji državni oblasti potrebo ustanovitve popolne državne gimnazije v Murški Soboti.

„Srednja Evropa“ je potrebna

O vprašanju gospodarske »Srednje Evrope« je predeval češkoslovaški minister za poljedelstvo dr. Milan Hodža v Brnu. Po praških dnevnikih posnemamo nekatere njegove misli. Srednja Evropa mu je sklop držav Podonavja in Balkana, ki bi se mu še pridružila Poljska z Baltičkimi državami.

V uvodnih besedah je predložil, kako je sledil političnemu nacionalizmu v Srednji Evropi polagoma gospodarski nacionalizem, ki stremi za čim večjo gospodarsko samopreskrbo držav. Ustvarjale in podpirale so se nacionalne industrije, kar je vedno bolj utesnjevalo in otežkočalo gospodarsko skupnost teh držav. Navajal je razne zglede.

Proizvajalni indeks madžarske industrije na pr. se je zvižal od 100 v letu 1935 na 192 sredi leta 1934. Tekstilna industrija Jugoslavije je zaposlevala leta 1932 skoraj za 100 odstotkov več delavstva kot leta 1929. Ta razvoj je imel za posledico reagrarizacijo industrijskih dežel. Avstrija je svojo poljedelsko proizvodnjo izredno dvignila in se v vedno večji meri sama oskrbuje. Vse to je na kvar razvoju trgovskih zvez teh držav. Kljub temu

pri vsakem sodelovanju s katerokoli stranko, katerikoli režimom gre vedno za to, da svoje vrste ohranimo enotne, da svoje bodočnosti in usode ne vežemo za vsako ceno na en režim, da si ne vežemo rok za vse večne čase. Za to gre, da se ne vdajamo praznim iluzijam, da se brezpogojno ne vežemo z nikomur, da zahtevamo za usluge profi-usluge, da svoje ljudi politično vzgajamo k pravilnemu presojanju položaja in narodne budnosti. Na Koroškem je položaj za Slovence za toliko preprosti, da so vsi zavedni Slovenci v enem političnem taboru, ki ga vodi v glavnem duhovščina. Že to izključuje vsak spor med narodnimi in verskimi interesi in naravnost pogubno bi bilo, če bi kdo v tem pogledu usiljal umešno kake konflikte, podarjajoč nadrejenost prvih nad drugimi, ko gre v resnici v našem narodnem boju zgolj za pravice, ki jih imamo po božjem in naravnem pravu, ki zato ne morejo nikdar priti v nasprotstvo z nauki cerkve. Ni pa vsaka politika res krščanska, ki podarja krščanska načela, kakor to vidimo danes v Avstriji in na Koroškem. Večkrat se poudarja, da koroški Slovenci ne potrebujejo toliko naših nasvetov, ko naše pomoči. Res, da smo doslej vse premalo storili zanje in v tem oziru moramo mnogo popraviti, a misli, tu napisane, vsebujejo samo tiste preproste resnice, ki veljajo za vsako narodno manjšino in ki jih nikdar dovolj ne moremo podarjati in upoštevati. P.

Prekmurski narodni voditelji so zahtevali popolno slovensko gimnazijo v M. Soboti že od madžarske vlade v svojem programu leta 1919, ko v Parizu še ni bilo odločeno, kam bo Prekmurje pripadlo.

Pomena gimnazije za Prekmurje so se zavedali že Madžari, ki so že na kraju 19. stoletja ustanovili za Prekmurce madžarsko gimnazijo v Monoštru, nekaj kilometrov od sedanje državne meje. V njej so hoteli vzgajati prekmursko izobraženstvo v madžarskem duhu, da bi tako lažje pomadžarili preprosto prekmursko ljudstvo.

Tudi jugoslovanska državna oblast je po priključitvi Prekmurja k naši državi ustanovila popolno slovensko gimnazijo v Murški Soboti, ki pa je bila reducirana prvič že v šolskem letu 1925-26. Ta redukcija in pa poznejše izredne razmere, ko je poseben kuratorij nekaj časa vzdrževal višjo gimnazijo, so tudi zakrivile, da je število učencev v prvem razredu močno nazadovalo, a se je nato spet povečalo in doseglo letos prav lepo število 108, ki ga ne dosegata niti Ptuj niti Kočevje.

Gimnaziji v M. Soboti pripada v Sloveniji skoraj največji okoliš, preko 125 tisoč prebivalcev.

Murska Sobotu, središče Slovenske Krajine, je zelo oddaljena od ostalih gimnazij, kamor bi eventualno lahko hodili prekmurski dijaki. Poleg tega pa onemogoča večini prekmurskih dijakov študij na drugih gimnazijah revščina. V M. Sobotu pa lahko hodi večina peš ali s kolesi. Komur pa je tudi to nemogoče, pa se more v M. Soboti ceneje preživljati kakor v kateremkoli drugem slovenskem mestu.

Nazadnje pa moramo poudariti, da izpolnjuje soboška gimnazija glede predpisanega števila učencev vse zakonite predpise za otvoritev in obstoj višjih razredov.

Upamo, da so navedena dejstva, ki so bila predložena tudi vladi, prepričala odgovorne politike o potrebi in upravičenosti popolne državne slovenske gimnazije v Murški Soboti in pozivamo vse poslance ter senatorje iz Slovenije, da se pri vladi in ob priliki proračunske debate z vso odločnostjo zavzamejo za njeno ustanovitve.

Popolna slovenska gimnazija v M. Soboti naj bo vsaj skromna oddolžitev države ob 15 letnici priključitve Slovenske Krajine k Jugoslaviji.

in prav zato je Mala antanta važen aktivum v izgradnji srednjeevropske vzajemnosti. Minister se je izjavil proti sedanjemu sistemu kontingentov v izjavni proizvodov, ker je ta sistem negibčen in zahteva dolgotrajna pogajanja. Zavzel se je za procentualne kvote pri dovoljevanju agrarnega in drugega uvoza.

Za gospodarski blok 100 milijonov ljudi.

Predavatelj je mnenja, da ni nujno, da bi bil rimski pakt tekmeč Male antante. Rimska iniciativa je poizkus s preferencialnimi carinami, je torej prelom s sistemom pogodb na osnovi klavzule o najvišji ugodnosti, kar je daljnosežnega pomena. Vendar so gospodarske skupine, ki se snujejo, vse pretesne sa samostojno gospodarsko življenje. Tudi, ko bi se podonavskim in balkanskim državam pridružile še Poljska in baltičke države, bi taka skupina še ne zadoščala za gospodarsko izživljanje in samopreskrbo, niti takrat ne, če bi pristopila Nemčija in Italija. Vendar pa je največjega pomena, da na mesto malih držav, kakršne so, izvzemo Poljske, vse države Srednje Evrope, stopi nasproti zapadni Evropi kot velika gospodarska enota sku-

pina srednjeevropskih držav, obsegajoča 100 milijonov prebivalcev. Za gospodarsko uveljavljanje teh držav nasproti zapadni Evropi se mu zdi to neobhodno potrebno.

Tujzemeljska zadolžitve teh držav 23 milijard švicarskih frankov.

Navajajo, da je zahodna Evropa že toliko posodila srednje- in vzhodnoevropskim državam, da novih žrtev ni mogoče od nje zahtevati. Dejansko ni mogoče govoriti o kakih žrtvah, ampak samo o dobičku zahodnih držav.

Skupna zadolžitve, javna in privatna, dolgo- in kratkoročna nasproti inostranstvu znaša za Češko-slovaško 1.93, za Avstrijo 2.57, za Madžarsko 3.54, za Jugoslavijo 3.95, za Rumunijo 5.26, za Poljsko 5.74 milijarde švicarskih frankov, kar pomeni za vseh 6 držav skupaj zadolžitve 23 milijard švicarskih frankov in na posameznega prebivalca teh držav v Češko-slovaški 110 frankov, na Madžarskem 460 frankov in v Jugoslaviji 280 frankov. Obresti in odplačila znašajo skupno za te države letno 1.2 milijarde frankov. Države upnice so upravičene zahtevati povračilo, vprašujemo le, če države dolžnice to zmorejo. To bi zahtevalo v teh državah močno aktivno trgovinsko in zlasti plačilno bilanco. Rezerve v zlatu in polnovrednih devizah so v teh državah razmeroma majhne. Države »Srednje Evrope« (Mala antanta, Avstrija, Madžarska, Bolgarija, Grčija, Poljska in tri baltičke države) štejejo skupaj 111 milijonov prebivalcev in imajo 947 milijonov zlatih dolarjev v oktoju. (38 milijard Kč.) Njim nasproti stoji zahodnoevropska skupina držav (Anglija, Francija, Nemčija, Italija, Belgija, Holandska in Švica), z dvakratnim številom prebivalstva (215 milijonov) in desetkrat večjim denarnim obtokom, t. j. 9793 mil. zlatih dol. 396 milijard Kč.) Povrh je tu še močno razvite načine plačevanja s čeki. Zlate in devizne rezerve srednjeevropske

skupine znašajo komaj eno sedemnajstinko rezerv 7 zahodnih držav.

Plačilo je mogoče le z izvozom surovin in agrarnih proizvodov.

Če hočejo srednjeevropske države plačati svoje tujzemeljske dolge, je mogoče le, če se zviša njih izvoz. Z izjemo Avstrije in Češko-slovaške so vse te države agrarne in morejo dobavljati le surovine. Gre sedaj za to, če hoče zapadna Evropa te proizvode kupovati in če jih more kupiti. Primer pšenice dokazuje, da je to mogoče in da bi bilo prav v korist zapadnim državam upnicam samim. Francija je l. 1933 uvozila iz prekomorja 82.000 vagonov pšenice, t. j. 98% vsega uvoza, Nemčija je krila tam 92%, Anglija 90%, Belgija 86%, Italija 85%, Švica 79% in Holandska 66% svojih potreb. Anglija je n. pr. dobavila 1933 iz Podonavja le 2500 vagonov (iz Rumunije) in vendar bi bilo samo v njeno korist, če bi kupna moč podonavskih držav s povečanim izvozom rastla. Srednjeevropske države so nehale kupovati angleške tekstilne stroje, ker jih ne morejo plačevati in ker proizvodov teh strojev, torej tekstilij, v srednjeevropskih državah spričo njih slabe kupne moči ne morejo vnočiti. Zato bi morale zahodne države v svojo lasno gospodarsko in finančno korist, uvoz proizvodov iz Podonavja pospeševati. Pogoji za resen napredek v tem oziru pa je, da se ne pogajajo posamezne države ali majhne skupine, ampak da stopi Angliji, Franciji oziroma zahodu nasproti močna skupina 100 milijonov srednjeevropskih državljanov, ki se bo vse drugače lahko uspešno pogajala in tudi vse več dosegla. Seveda bi tudi notranji trg ogromno narastel, kar ne gre maliti.

Mala antanta je prvi korak in osnova za gospodarsko zблиžanje Srednje in vzhodne Evrope. Treba je storiti nadaljnega. Srednja Evropa je ključ do vojne in miru. Tudi zanjo velja: Vsi se nahajajo na eni ladji.

Jezikovni pouk na naših šolah in narodna vzgoja

I.

Vsak dan slišimo tožbe, da naša srednješolska mladina ni dovolj podkovana niti v svojem jeziku, kaj šele v tujih jezikih. Kaj je temu vzrok? In kako temu nedostatku pomagati? Ni tukaj umestno, da bi razpravljali o vseh ovirah pri jezikovnem pouku, omenjamo le glavni:

Sam duh časa je tak, da ne dovoli poedincu odih, da bi se poglobil vase in s tem tudi v način izražanja svojih misli; zato se izraža površno in jezikovno nepravilno. Prava podoba časa je časopis, ki vse v naglici spravi na papir in mu radi tega manjka vsebinske izčrpnosti in jezikovne točnosti. Ima vsakega nekaj, ali ničesar do dna. Tudi mladina hiti za vsem, kar ji ponuja dnevno življenje, trenutek in živi bolj s časopisom kakor s knjigo.

Druga težka nepravilnost je tvarne narave, to je pomanjkanje priročnih knjig, ki bi bile poceni. Kam naj gre dijak z debelo knjigo; kdaj ima časa, da bi jo prečital; saj se ustraši že njenega obsega? Kje naj starši dobe denar za nakup knjig mladini, ki obiskujejo srednjo šolo? Z izposojevanjem iz šolskih in javnih knjižnic se tudi ne more zadostiti vsem potrebam.

Jezik se nauči samo na podlagi čitanja klasičnih del, ki dajejo s svojo vsebino in obliko pravo splošno in jezikovno izobrazbo ter vzgojo. Zato mora biti naša prva skrb, da mladina dobi čimveč dobrih knjig v roko in da jih tudi čita. Zelo se nam zdi posrečena misel odseka za izdajanje knjig pri profesorskem društvu v Ljubljani, da izda vsa slovenska klasična dela v priročnih šolskih izdajah, ki naj bi bile opremljene s komentarji, da jih vsak dijak s pridom samostojno čita. Žepna oblika knjig omogoča dijakom, da berejo povsod, kjer se jim daje prilika, ker nosijo knjige lahko vedno s seboj. Čim boljša je knjiga, tem večkrat jo je treba čitati, ker šele s ponovnim branjem se moremo poglobiti v slednjo misel, ki jo je podal pisatelj, in prav tako doživeti vse lepote v načinu izražanja. Knjiga naj postane dijakom spremljevalka na vseh poteh, v vseh položajih, da ž njo in po njej živi. Djak naj si ustvari v času šolanja svojo knjižnico, da se nauči ljubiti in spoštovati knjigo. Tako bo naše slovstvo postalo res prava duševna last vseh izobražencev in po teh tudi drugih delov našega naroda, ki naj spozna svoje kulturno bogastvo, da se mu dvigne ponos in samozavest.

II.

V naših srednjih šolah se poučuje prva štiri leta poleg slovenščine še dve uri tedensko v vsakem razredu srbohrvaščina, v višjih razredih se poučujeta skupno slovenščina in srbohrvaščina.

S poukom srbohrvaščine so nepravilne, ker ima istočasno učenje dveh sorodnih književnih jezikov mnogo težko. Otrok se niti ne zaveda, kdaj rabi slovenski in kdaj srbohrvaški izraz, ker so mnogi izrazi enaki ali vsaj podobni. Da se poglobi mladina v duh jezika in pridobi čut za pravilno pismeno in ustno izražanje, bi bilo prav tako potrebno, da mnogo govori in čita v srbohrvaščini; slovnica naj se poučuje primerjaje s slovensko, zato naj bi

učitelji srbohrvaščine dobro poznali oba jezika.

Samo slovnični pouk pa nikdar ne uvede mladine v način mišljenja in v narodno prosveto, ki prihaja do izraza v glavnih slovstvenih delih. To bi dosegli v veliko večji meri s čitanjem vsaj najpomembnejših del slavni srbskohrvaških pisateljev. Branje odlomkov, ki so v šolskih čitankah, nikakor ne zadostuje. Naša mladina najbrž bolj pozna vsaj v prevodih nemško, rusko, angleško in francosko slovstvo kakor srbskohrvaško, iz katerega ni prevodov, a cenih srbskohrvaških knjig tudi nimamo na razpolago. V šoli se sicer učijo dijaki življenjepisov poedinih pisateljev in karakteristike pomembnejših del, ali sami del ne čitajo ali pa le malokateri. Zato bi bilo iz narodno-prosvetnih ozirov potrebno, da bi naše šolske oblasti tudi denarno podpirale izdajanje srbskohrvaških pisateljev v priročnih izdajah za šolsko mladino, ki bi imele potreben komentar in slovar, da bi dijaštvo in tudi drugi izobraženci s haskom vzeli srbskohrvaško knjigo v roke. Knjige bi morale biti poceni, da se res razširijo med izobražence; zato ne more izdajanje takih

Kritika in osebna žalitev

V zadnji številki smo si v »Poglavju o iniciativnosti« ogleдали sestavek dr. Joža Bohinjca »Nujno potrebna stvar«, ki mu je dal pisec še dolgi in oblastni podnaslov »Prispevek k vprašanju, kako zboljšati gospodarske in socialne razmere v državi.«

Kdor je naš sestavek prebral, nam pritrudi: Nobena stvar ni bila zapisana na slepo, za vsako smo navedli razloge in dejstva.

In še nekaj: nihče bi nam ne mogel zameriti, če bi bili podali Bohinjeve socialno- in gospodarsko spoznavne vsakdanščice zgoščene v vsej njihovi preproščini, tako vsekako na krožniku. Učinkovale bi bile tako nekako bolj na bralca. Ali namenoma nismo tega storili, da vsaj ne bi dali niti trohe mogočnosti komurkoli, govoriti o nezanesljivi in nepopolni ponovi, češ glejte, osebna mržnja je v njej. Zato smo si raje izbrali nekaj viškov, jih navajali lepo po vrsti in dobesedno ter seveda pristavili svoje misli ob njih. Vsaka misel na osebno napad nam je bila tuja tembolj, ker smo hoteli zagrabiti v dr. Bohinju samo tip tistih ljudi, ki dočira v naši javnosti, ne da bi vedel povedati kaj novega ali tudi samo tehtnega.

Vsako javno delo je izpostavljeno kritiki. Kritika se ne more vedno ogniti oseb, zlasti če je dotično delo v svojih značilnih lastnostih neločljivo zvezano s kako osebo. Zato pa še ni, da bi morala biti osebna. Osebna postane šele, ko se zaletuje v osebo brez zveze z delom, ki je predmet njenega razmotrivanja. Ali naj se vrnemo k tistim idilskim časom našega narodnega prepoveda, ki o njih pripoveduje književni zgodovinar. Malo je bilo takrat slovenskih knjig, še manj poezij. In vsak, ki je bil rodoljub, je imel zategadelj za svojo poglobljeno dolžnost, da kuje verze in zлага pesmice, pa naj je imel za to sposobnost ali ne. In vsak je bil tudi neutegoma razžaljen, če je kdo podvomil o literarni kakovosti njegovih izdelkov, češ: glejte me, ka-

knjih služiti zasebnikom kot pridobitno sredstvo. S pravim medsebojnim spoznavanjem kulturnih del bi se duhovno približevali ter s tem pričeli se ceniti in spoštovati.

III.

Poleg svojega narodnega jezika mora vsak izobraženec razumeti in govoriti vsaj en svetovni jezik. Naša prosvetna uprava se je odločila za to, da je uvedla v naše šole francoščino, ki je po svojem besednem bogastvu, po načinih izražanja, svoji razširjenosti in veljavi vez v javnem življenju izobražencev posameznih narodov.

Okolica, v kateri smo živeli vse tisočletje, je tako tuja duhu francoskega naroda in jezika, da slišimo starše tožiti, kakšne nepravilne dela francoščina otrokom v šoli in kako je bilo vse drugače, ko so sami se učili tujega jezika v ljudski in srednji šoli. Gotovo je res, da smo se mi lažje učili tujega jezika, ki je obvladal vse naše javno življenje, ki ga je govorilo vse sorodstvo in vse izobraženstvo ter so bile knjižne police in omare polne knjig v tem jeziku. Francoščino slišimo v javnosti tako redko in je malo izobražencev, ki bi jo obvladali popolnoma v govoru in pisavi; zato je otrok ne sliši nikjer drugje kakor v šoli. Ker nima otrok prilike, da bi poslušal živo francosko govorico in jezik tudi sam govoril, se ga gotovo veliko težje nauči.

Tem prilikam lahko odpomore samo knjiga. Zato bi bilo priporočati vsem organizacijam, ki delujejo za poglobitev prijateljskih vezi med našim in francoskim narodom, da širijo pri nas francosko knjigo, ki naj oba naroda duhovno zблиžuje. O velikem kulturnem bogastvu, ki je v francoskem slovstvu, bo duševno pridobil tudi naš narod. V francoščini izhaja mnogo del v malih žepnih oblikah, ki so poceni, ali so po svoji zunanji opremi, tisku in papirju neuporabne za šolo. Za naše razmere bi bile bolj primerne priročne izdaje klasičnih del iz francoske literature, ki bi bile opremljene s komentarji in navodili za čitanje, da bi jih brali mladina in odrasli brez tujih pomoči.

Ne gre za to, da francoske knjige mladina samo enkrat prečita in nato pozabi, temveč da postanejo tudi ti spisi del vsake domače, priročne knjižnice in služijo izobraženemu poedincu kot pomoč pri stalnem nabiranj duševnega bogastva. Ako bodo francoske knjige povsod na razpolago, dobi tudi naša mladina več prilike, da sliši govor, čita v tem jeziku ter se ga s tem nauči.

IV.

Da so gornja izvajanja izšla iz življenjske potrebe našega naroda in sedanjih kulturnih prilik, se vidi po tem, da sta v tekočem letu začeli izdajati za šolske namene v priročnih izdajah dela iz slovenskega slovstva tiskarna »Merkur« in »Družba sv. Mohorja«; klasična dela iz srbskohrvaškega, francoskega in nemškega slovstva pa izdaja Zveza društev »Šola in dom« v Ljubljani. Knjige imajo lepo žepno obliko in so poceni, kar je zelo pomembno za sedanje razmere. Čeprav so te knjige namenjene v prvi vrsti šolski mladini, vendar so takšne, da jih morejo uporabljati tudi tisti, ki se uče teh jezikov privatno; slovenske pa lahko služijo tudi širokemu občinstvu.

ko se prizadevam, spanje si pritrugujem, da bi zasadil oazo poezije v puščavi slovenske književnosti, nehvaležno ljudstvo, odpovedujem s tem Vaš list — pa tako naprej.

Moralo smo biti malo bolj široki, kajti tudi v tem, kako je sprejel dr. Joža Bohinjec našo kritiko, je ostal tip, zvest samemu sebi. Pisal nam je, hudo užaljen, pismo, ki pravi v njem, da ima naš sestavek polno izpadov na njegovo osebo, da je njegova vsebina osebno sovražna, da ne znamo pisati, kakor se spodobi za polemiko v listu, ki hoče širiti kulturo, da bi bilo psihološko zanimivo poznati nagibe pisca našega sestavka, ki da ima samo videz neke stvarnosti, v bistvu pa da je ostuden osebni napad na osebo, ki v javnem življenju ni nikdar pokazala nesimpatičnih dejanj ali nehanj.

Kaj naj še rečemo? Za naše bralce je stvar že tako jasna, za dr. Bohinjca pa nikoli ne bo. Ali naj samo mimogrede pristavimo, da ne gre nikdar človeku sodba v lastni zadevi, torej tudi ne v tem, če je kedaj pokazal nesimpatična ali simpatična dejanja? G. dr. Bohinjec bo imel to spet za osebni napad.

H koncu naj pa vendar povemo še tole. Za svojo pravico štejemo, da povemo svoje mnenje o vsaki stvari, ki zadeva naše javno življenje. In čas je že, da postanemo zlasti na slabe strani vsakterega javnega dela prav posebno pozorni, saj sta se površnost in dilatatizem pri nas že tako razpasla, da dušita skoraj vsako resno resno delo. Ne prihaja nam na misel, da bi hoteli kedaj kogarkoli osebno žaliti, ali prav tako nam ne prihaja na misel, da bi se lovili v lepih publicah ali celo molčali zgolj iz ozirov na kakšno osebno občutljivost.

Nobena sramota ni, če kdo ne ve ali ne zna povedati nič novega, pač pa vzbuja posmeh pri resnih ljudeh, če kdo hoče to delati, kljub temu, da ne ve ali ne zna.

OPAZOVALEC

Andrej Gabršček

(Ob njegovih sedemdesetletnici dne 26. nov. t. l.)

Andrej Gabršček, po rojstvu primorski Slovenec, je spadal med najbolj podjetne časnikarje in založnike naše polpretekla dobe. Izdajanje »Sočec« in posebno raznih knjižnic, kjer je objavil v prvi vrsti prevode iz slovanskih slovstev, je bilo zaslužno delo v času, ko je bila slovenska založba še redka. Bilo je to praktično slovanstvo, da je po prevodih seznanjal slovensko občinstvo z drugimi slovanskimi književnostmi: z rusko, poljsko, češko. Deloval je tudi pri stanovski organizaciji slovenskih časnikarjev ob njeni ustanovitvi in pozneje.

Politično je bil glavno agitator in organizator. Pohvalno je bilo njegovo odločno nastopanje za uveljavljanje slovenskega jezika v javnosti; manj pravilna pa je bila njegova zveza z Antonom Gregorčičem, ko se je z umetnim slogaštvom zadrževala politična razgibanost slovenskega človeka na Goriškem, ki jo je neodložno terjel Mahničev nastop. Do tega je končno tudi prišlo in Gabršček je postal poleg dr. Henrika Tume voditelj slovenske napredne stranke. Vsa zmedenost takratnih političnih prilik v deželi se je kazala v tem, da se je pozneje Gabršček družil s konservativno furlansko stranko (Faidutti), a Gregorčič z italijanskimi liberalci (Payer). Kakor drugod pri nas, je bilo tudi na Goriškem za Gregorčič-Gabrščekove dobe veliko osebnosti, a malo načelnosti, mnogo malenkosti, a pičlo globokosti.

Andreju Gabrščku moramo brez ovinkov priznati, da je bil vedno delaven in odločen Slovenec, ki je zato tudi trpel, medtem ko toliko drugih po vojni z italijansko-fašističnim pojmovanjem narodnosti slabi odpornost tako zelo preizkušane slovenskega ljudstva.

A-a.

Spominjajte se našega tiskovnega sklada!

Lajovic, Schuppertz in drugi

Anton Lajovic je velik in hud bojevnik za književno pravilno pisavo slovenskih osebnih imen. Če se prav spominjamo, je imel zaradi tega že nekakšno »zadevo«, baje celo pred sodiščem, zaradi imena Ogoreutz — kali? Stvarno ima Lajovic gotovo prav, slovenska imena naj se pišejo pošteno po slovensko, torej na primer Kavčič, ne pa morebiti Kautschitsch ali Caucig ali celo Kavčič. Čeprav se nam na drugi strani tudi zdi, da to vprašanje ni med tistimi, ki nas najbolj žgejo v teh bridkih časih.

Nedavno tega se je spet spraval Lajovic v poldrugem jutranjem predelu na to vprašanje. Resnični in izmišljeni povod mu je dal neki Župec, ki se prav za prav po nemško še vedno piše Schuppertz in ne da, da bi se kdo obregoval ob to pisavo.

Kakor že rečeno, v tem pogledu moramo dati Lajovicu (ali Lajovcu?) prav. Samo nečesa pogrešamo pri njem, namreč doslednosti.

Lajovic prepisuje v tem primeru pisavo imena Schuppertz pravilno v Župec. Mislimo, da bi se Lajovicu (ali Lajovcu?) gotovo ne zdelo prav, če bi ga zgolj na oko prepisali v Šupec ali kako podobno neslovensko obliko. Prav tako bi gotovo tudi po Lajovicem (ali Lajovčevem?) mnenju ne bilo dobro, če bi na primer kakega Stepschnega zgolj na oko prepisali v Stepišnega, dokler zahteva slovensko uho in slov. pravopis pisavo Stepišnik. Kajti kako so zapisavali svoje dni slovenščine neuki ali pa nji naravnost nasprotni pisarji slovenska imena, kako so jim včasih zlasti končnice kakor -ec spreminjali v nemško -itz ali pa jo zapisavali zgolj fonetično in e sploh izpuščali, na pr. Sawowitz, Anastasius von Schiwitz, Dolenz in podobno, ne sme biti danes za nas odločilno. Za vsakogar pa je jasno, da je treba za pravilno slovensko prepisavo imen ne samo spremeniti črke, ampak dati tudi imenu glasoslovno in slovnično pravilno obliko.

Nedvomno izhajajo tudi pisava imena Lajovic iz

Očenaš

Ilustriral arh. O. Gaspari. Samozaložba J. Dolžan v Ljubljani. Cena v platno vezane knjige Din 24.—

Slovenska mladinska književnost se je sicer z izdajami Šolske matice zadnja leta precej oprepila. Seveda pa so te knjige radi silno nizke cene opremljene precej skromno. Gasparijeva ilustracija očenaša je v primeri z njimi vprav razkošna. O. Gaspari je namreč vseh deset prošelj znane molitve ilustriral s primernimi slikami v narodnem slogu. Ilustracije so prav posrečene, poleg tega pa jih še pojasnjuje poseben tekst v stihih, ki naj otrokom ponazorijo posamezne odstavke očenaša in slike. Oprava knjige je prav lepa in se z lahkoto meri s tujimi izdajami, ki so pri nas tako razširjene. Gasparijeva knjižica je tako izpolnila veliko vrzel v naši mladinski knjižici in bo zlasti za Miklavža in božič lepo darilo za naše otroke. Zato jo vsem staršem toplo priporočamo.

tistih časov. Kajti končnice ic slovenščina v tem primeru ne pozna, niti v govoru niti v pisavi. Ime Lajovic je brez vsakega »socialoškega dvoma« slovensko in sicer je pravilna oblika lajavec, kar pomeni po Pleteršniku hudojezičnega človeka. Menda so imenovali slovenski rudarji lajavece tudi tiste ljudi, ki so jih klicali zjutraj z močnim glasom na delo. Do tega mora priti vsak, ki ga še ni »naša najnovejša zgodovina privedla v popolnoma statično in mehanično pojmovanje pravilnosti pisave lastnih imen« (prosto po Lajovicu? ali Lajovcu? ali Lajavcu?).

Pisava imena Lajovic je brez dvoma nemška in zategadelj nepravilna. Želimo torej, da se g. Lajovic ne »drži trdovratno konservativnega vidika in ne vztraja na pravem gledanju glede pisave imen, prinesenem iz Avstrije,« ampak da se »dokoplje iz te podjarmljenosti svojega mišljenja v misel, da je tudi na tem polju on sam gospodar...«

Ali da prevedemo še to nemško zverženost v našo krèpko, jasno slovenščino: proč z vsiljeno staro šaro, pišimo se po slovensko, torej ne več na pr. Lajovic ampak Lajavec.

In ne samo pišimo se po slovensko, ampak tudi pišimo po slovensko. Torej ne več stavkov, kakor smo jih deloma zgoraj navedli, ki so »razumljivi edino le iz naše svoječasne podjarmljenosti«, in ki jih človek skoraj ne razume, če si jih ne prevede na nemško.

Namesto zajca — človeka

Spet je streljal malomaren lovec tja, v en dan, spet je ustrelil človeka namesto divjadi. Namreč to pot 15letnega dečka iz izanskih hribov. Zajca ni zadel ta imenični lovec, zadel pa je dečka tako izvrstno, da bo prejkone umrl.

Že nekajkrat smo apelirali na slovenske lovce, naj napravijo red v svojih vrstah in naj napravijo zlasti konec s prakso, da je za lovca dovolj, če ima lovski list in puško. Pa kljub vsem svarilom in pozivom, kljub neprestanim nesrečam, ki zadevajo skoraj vedno zgolj prizadete nedolžne ljudi, nismo slišali, da bi se bile lovske organizacije sploh samo zganile. Samoumevno je menda zanje, da umirajo nedolžni ljudje lovskim nerodam v zabavo.

Zato moramo pa danes naravnost vprašati oblastva: kaj mislijo ukreniti, da prenehajo laži-lovci z ogražanjem zdravja in življenja mirnih ljudi!

Težave trgovcev

Tole sliko slovenske nadrobne trgovine podaja »Trgovski list«:

Padec zaslužka je silno udaril tudi vse druge panoge trgovine, zlasti manufakturo. Ljudje kupujejo le cenejše blago, a kaj naj trgovec napravi z boljšim in dražjim blagom. Ne ostaja mu nič drugega, kakor da začne odpisovati blago. A to so gladike izgube, ki črpajo iz substance trgovine. In potem čuva knjigo onih, ki ne plačajo. Nikdar ne bi človek mislil, kako veliko imen je v tej knjigi in tudi koliko odličnih! Izgube posameznih trgovcev zaradi teh slabih plačnikov gredo v desetisoče in tudi višje. A kdo se meni za te izgube! To silno občuti tudi specerijska stroka. Lahko se reče, da nekateri kar žive na račun dobrote speceristov in da jemljejo blago na kredit, dokler le gre, potem poskusijo srečo zopet pri drugem trgovcu.

Na jesen je bila nekoč za trgovino vedno velika konjunktura. Sedaj bo kmalu jesen najslabši čas za trgovce. September s svojimi velikimi šolskimi dajatvami je izsušil ljudi popolnoma. Visoka šolnina, šolske knjige, še posebne pristojbine, kako naj zmore vse to stalni nameščeneec z 2000 do 3000 Din mesečnih dohodkov. In to so že dobro plačani nameščenci! A kako naj imajo denar oni z manjšimi plačami!

Oktober in november zahtevata novo obleko za otroke, novo obutev in vrhu tega se je treba založiti še s kurivom. Kako naj zmore vse te izdatke neznančni mesečni proračun stalnega nameščeneca. Ni druge pomoči, ko da pomaga trgovec s kreditiranjem potrebnega blaga, ker pač svojih strank ne more zapustiti v sili. Da, razmere so tako žalostne, da mora dostikrat trgovec poleg blaga posoditi še denar, da si stranka pomaga iz stiske.

Pri tem pa rastejo javna bremena kar neprestano. Vedno nove takse, zopet večje socialne dajatve, nad vse povišana dačna osnova za pridobitno, že pakrat zvišana zgradarina, vse to stavlja trgovca in pridobitnika pred alternativo: ali zasluži več, ali pa odjavi obrat! A kako naj več zasluži, če posli nazadujejo! Kako naj bo čisti dobiček večji, če pa se režija stalno veča, možnost zaslužka pa stalno pada. Ni mogoče nič drugega, kakor vedno večje število odjavljenih obratov, kakor je tudi statistika zbornice za TOI točno konstatirala.

Izjava

Glede na izjavo g. Frana Radeškega v »Slovincu« od 27. t. m. podaja lastništvo tednika »Slovenije« naslednje pojasnilo:

Smer tednika »Slovenije« je bila od vsega začetka jasno in ostro opredeljena, nešteto krat podčrtana in nam narekovana po nalogi, da združimo vse zavedne Slovence vključno z razlikam v političnem in svetovnem naziranju

Vsako človeško delo je nepopolno, mislimo pa, da se iz čistejših nagibov in z resnejšo voljo ne bi nihče lotil te naloge in trudili smo se, da to smer ohranimo za vsako ceno. Zato smo mogli in smeli v bistvu poudarjati edino in izključno to, kar nas vse druži in je skupno vsem zavednim Slovincem. Dopisnikom smo sicer morali pustiti nekoliko več svobode, za uredništvo pa je brezpogojno veljalo zgornje pravilo.

Od tega stališča ne moremo in ne smemo odstopiti in tudi ko bi šlo za obstoj lista — ne samo iz zvestobe do svojih načel, ampak tudi iz lojalnosti do naših podpornikov, somišljenikov in naročnikov.

Za slovenstvo se nismo bojevali kot nacionalisti, bojevali smo se za svoje naravne pravice, bojevali smo se kot prepričani demokrati. Slovenstvo nam je tako veliko in živo dejstvo, da ga nikolinismo mogli in smeli jemati v zakup, svesti si, da mu drugi lahko služijo na svoj način in da vršimo samo eno izmed potrebnih nalog. Prepričani pa smo, da vršimo važno etično nalogo, ki ni in ne more biti v nasprotju z verskim čuvstvovanjem in prepričanjem, če zbiramo na določenem področju, ne da bi hoteli delati komu nasilje v načelnih vprašanjih, naše ljudi k skupnemu delu tam, kjer je skupno delo mogoče in potrebno. Prepričani smo, da je list s tako nalogo v teh resnih časih potreben in bi ga bilo treba ustanoviti, če ne bi obstajal in smo prepričani tudi, da se bo vedno našlo dovolj zavednih Slovincov, ki bodo to naše stališče odobraval in podpirali.

MALI ZAPISKI

Prepovedan list.

Državno tožilstvo v Zagrebu je prepovedalo širiti št. 44 tiskopisa »Nedelja«, ki izhaja v Zagrebu.

Slovinci — Bolgarom najbližji Slovani.

V »razgovoru z g. Andrejem Gabrščkom«, ki ga prinaša »Istra« ob njegovih sedemdesetletnici, pripoveduje Gabršček tudi o svojih spominih in vtiskih iz zborovanja društva slovenskih časnikarjev v Bolgariji. Na banketu je govoril čisto odsko slovenščino. Dobesedno pravi:

»Moj govor je silno navdušil vse prisotne, zlasti Bolgare in posebno Bolgarke, ki so me obsule z rožami tako, da sem, lahko rečem, komaj gledal iz njih. Svoj govor sem moral nadaljevati na stolu, navdušenja pa ni bilo ne konca ne kraja. Da pripomnim še: Bolgari razumejo med vsemi Slovani najlažje Slovence, zlasti če rabimo čisto slovenščino in če govorimo počasi. Na ta dan, oziroma na ta večer v Sofiji imam najlepši spomin iz svojega življenja.«

Širite in naročajte naš tednik!

Upokojitve sodnikov v Sarajevu.

Iz Sarajeva nam poročajo:

so bili v Sarajevu upokojeni številni sodniki in državni tožileci, katerim pa je bilo deloma šele sedaj dostavljeno obvestilo o upokojitvi. Med drugim so bili upokojeni: predsednik apelacijskega sodišča dr. Krstić, viš. drž. tožilec Čurčić, drž. tožilec Grahovec, namestnika drž. tožilca Neuschuh in Adamović in šest sodnikov okrožnega sodišča, med njimi Wohl-gemuth, Poljanič, Starović, Alterac in drugi. Novi sodniki in državni tožileci še zaenkrat niso imenovani.

»Del. politika.«

Slovenska govornica — prepovedana.

»Istra« poroča iz Gorice:

Dne 28. oktobra — na obletnico fašistovskega pohoda na Rim — je nadškof izdal nov pravilnik za bogoslovno semenišče. Pravilnik je potrdila rimska kongregacija za semenišča — torej je zanj odgovoren tudi Vatikan.

Pravilnik določa, da je uradni in občevelni jezik v semenišču italijanski. Slovenski in hrvaški bogoslovci se torej ne bodo smeli med seboj razgovarjati v materinščini. Ta papeški odlok bi je v obraz naravni pravici človeka in človeškemu dostojanstvu. Prepovedane so logično seveda tudi molitve, petje, predavanja v slovenščini ali hrvaščini. Vsi bogoslovci se morajo oblačiti po laškem načinu. Predpisana jim je laška halja, pelerina do kolen, laški klobuk, ki mu naši ljudje pravijo »gnezdo«. Tako naj že obleka slovenske bogoslovce neprestano spominja, da so pod laškim cerkvenim jarmom. Kdor odloži to obleko med šolskim letom, ali o počitnicah, se iz bogoslovne izključi!

Latinsčina se mora izgovarjati po laškem načinu.

Vsa korespondenca je pod cenzuro ravnatelja.

Listnica uredništva. Spectateur. Sestavek v tej obliki nemogoč, razloge bi Vam lahko povedali ustno. Sicer bi nam podobni prispevki dobro došli, a brez osebnih žalitev seveda. Več v ev. zaupnem razgovoru.

Urednik in izdajatelj Julij Šavelli v Ljubljani.